

3.06.2002

Sosiaali- ja terveysministeriö

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN TILINTARKASTUSKERTOMUS VUODELTA 2001

Valtiontalouden tarkastusvirasto on tänään päättänyt antaa sosiaali- ja terveysministeriön tilintarkastuksesta varainhoitovuodelta 2001 tämän tilintarkastuskertomuksen. Tarkastuksen on suorittanut ylitarkastaja Antti Hieta tarkastaja Reijo Luomalan avustamana ja sitä on valvonut tarkastuspäällikkö Hannu Taunula.

Tarkastus on suoritettu tarkastusviraston tilintarkastusohjeen mukaisesti ja se on kohdistunut sosiaali- ja terveysministeriön tilinpäätökseen, tilinpäätöstietojen perustana olevaan kirjanpitoon ja muuhun laskentatoimeen, sisäiseen valvontaan sekä talousarvion ja sitä koskevien keskeisten säännösten noudattamiseen.

Tarkastuksen perusteella esitetään seuraavaa.

TILINPÄÄTÖS JA LASKENTATOIMI**Tilinpäätöslaskelmat, liitetiedot, laskelmien tarkastelu ja kirjanpito**

Tilinpäätöslaskelmien sisältöä ja esittämistapaa sekä niiden perustana olevaa kirjanpitoa on tarkastettu riittävässä laajuudessa sen selvittämiseksi ovatko tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot olennaisilta osiltaan oikein laaditut. Kirjanpidon tarkastusta on kohdennettu riskianalyysiin perustuen.

Tilinpäätöslaskelmat, jotka koostuvat talousarvion toteutumalaskelmasta, tuotto- ja kululaskelmasta sekä taseesta on tarkastuksessa todettu laadituiksi säännösten mukaisesti.

Tilinpäätöslaskelmien liitteenä esitetyt tiedot on tarkastuksessa todettu esitetyiksi talousarvioasetuksen edellyttämällä tavalla.

Tilinpäätösasiakirjassa on esitetty tilinpäätöslaskelmien tarkastelu talousarvioasetuksen mukaisesti.

Kirjanpidon tarkastuksen perusteella arvioituna voidaan kirjanpitoa pitää asianmukaisesti järjestettynä ja hoidettuna.

Tuloksellisuuden kuvaus, maksullisen toiminnan kannattavuustiedot ja näiden perustana oleva laskentatoimi

Tuloksellisuuden kuvauksen ja kustannusvastaavuuslaskelmien sisältöä ja esittämistapaa sekä tilinpäätöstietojen perustana olevaa laskentatoimintaa on tarkastettu riskianalyysiin perustuen riittävässä laajuudessa sen selvittämiseksi, sisältävätkö tuloksellisuuden kuvaus ja kustannusvastaavuuslaskelmat olennaisilta osin oikeat ja riittävät tiedot.

Tuloksellisuuden kuvauksen vaikuttavuustietojen osalta on arvioitu esitettyjen tietojen riittävyttä kokonaisuutena.

Toimintakertomuksessa on tuloksellisuuden kuvauksena esitetty hallinnon strategisten, vaikuttavuutta koskevien yleistavoitteiden toteutumisen suppea analyysi. Näistä tavoitteista johdettujen, lukupeusteluissa esitettyjen, lähinnä ministeriön omaa toimintaa koskevien tavoitteiden toteutumatiietoja ei toimintakertomuksessa ole esitetty. Tästä johtuen esitettyjä vaikuttavuustietoja ei kokonaisuutena voida pitää riittävinä.

Taloudellisuutta- ja tuottavuutta tai niitä korvaavia tehtävittäisiä tai tulosaluekohtaisia kustannustietoja kertomuksessa ei ole esitetty.

Tilinpäätösasiakirjaan sisältyvien kustannusvastaavuuslaskelmien mukaan liiketaloudellisen maksullisen toiminnan tuotot olivat yhteensä 0,7 milj. mk ja tilikauden tulos 0,02 milj. mk alijäämäinen. Julkisoikeudellisen maksullisen toiminnan tuotot olivat 5,8 milj. mk ja tilikauden tulos 0,9 milj. mk alijäämäinen. Tilinpäätösasiakirjaan sisältyviä kustannusvastaavuuslaskelmia ei ole esitetty Valtiokonttorin asiasta antamien määräysten mukaisesti eikä niistä käy ilmi julkisoikeudellisen, liiketaloudellisen ja erillislakien mukaisen maksullisen toiminnan osuus erikseen. Kun lisäksi laskelmien tiedot eivät kaikilta osin perustu kirjanpitoon ja niitä tukevissa dokumenteissa oli useita merkittäviä puutteita ja virheitä, ei tarkastuksen perusteella voitu

muodostaa käsitystä maksullisen toiminnan kustannusvastaavuudesta tai kannattavuudesta. Maksulliselle toiminnalle ei ole asetettu kannattavuustavoitetta.

Tuloksellisuuden kuvauksen ja maksullisen toiminnan kannattavuustietojen perustana oleva laskentatoimi tuottaa edelleen vain menopohjaista tietoa ministeriön toiminnasta. Se tuleekin pikaisesti saattaa talousarviolain 15 ja 16 §:ien ja talousarvioasetuksen 55 §:n edellyttämälle tasolle, jotta tuloksellisuudesta ja maksullisesta toiminnasta voidaan esittää luotettavat ja riittävät tiedot. Asiasta on muistutettu myös aikaisempien vuosien tilintarkastuskertomuksissa ja ministeriön tuli ilmoittaa vuoden 2000 tilintarkastuskertomuksen perusteella toimenpiteistään asian suhteen. Ministeriön kehittämistoimenpiteet eivät ole olleet riittäviä.

SISÄINEN VALVONTA

Sisäistä valvontaa on arvioitu riskianalyysissä ja tarkastettu laskentatoimen ja tilinpäätöksen tarkastuksen yhteydessä sekä rajatusti hankintatoimen tarkastuksen yhteydessä.

Hankintojen tarkastuksessa tuli esiin puutteita palveluhankintojen kilpailuttamisessa.

Tarkastusvirasto on ottanut maksullisen toiminnan vuosituloksen esittämisen puutteet esille jo useissa aiemmissa tilintarkastuskertomuksissa ilman, että sosiaali- ja terveysministeriö on ryhtynyt asian edellyttämiin toimenpiteisiin. Tulostietojen ja laskentatoimen puutteet on nähtävä myös sisäisen valvonnan puutteina. Talousarviolain 24 b §:n mukaan viraston johto vastaa sisäisen valvonnan asianmukaisuudesta.

TULOSTAVOITTEET HALLINNONALALLA JA HALLINNONALAN TOIMINTAKERTOMUSTIEDOT

Tulostavoitemenettelyt hallinnonalalla

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tulostavoitteistossa ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia aikaisempiin vuosiin verrattuna. Tavoitteisto on edelleen varsin puutteellinen. Tilivirastoille ei ole ase-

tettu toimivia taloudellisuus- ja tuottavuustavoitteita, osalta ne puuttuvat kokonaan.

Hallinnonalan strategiset yleistavoitteet on määritelty vuoden 2001 talousarvion sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan perusteluissa. Näistä tavoitteista on johdettu ne, lähinnä vaikuttavuutta koskevat tavoitteet, jotka on kirjattu hallinnonalan tulossopimuksiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön tulee tehostaa tulosohjaustaan, jotta tavoiteasetannassa päästään säännösten edellyttämälle tasolle. Mikäli toimivia taloudellisuus- ja tuottavuustavoitteita ei perustelluista syistä voida asettaa, tulee ministeriön edellyttää niitä korvaavien tulosalueittaisten tai tehtävittäisten kustannustietojen esittämistä. Vaatimus tulee sisällyttää myös tulossopimusten valmisteluohjeeseen. Vuoden 2002 tulossopimusten valmisteluohjetta on tavoiteasetannan kehittämisen osalta täsmennetty ja parannettu.

Toimintakertomuksen kuvaus hallinnonalan palvelu- ja tuotantotoiminnan vaikuttavuuden, laadun ja taloudellisuuden kehityksestä

Toimintakertomus sisältää kuvauksen hallinnonalan palvelu- ja tuotantotoiminnan vaikuttavuudesta. Toiminnan vaikutukset ilmenevät useimmiten vasta raportointivuoden jälkeen, jolloin niiden luotettava arviointikin ajoittuu myöhemmille vuosille. Vaikuttavuuden kuvausta voidaan kokonaisuutena pitää riittävänä.

Toimintakertomus ei sisällä talousarvioasetuksen 65 §:n edellyttämää kuvausta hallinnonalan toiminnan taloudellisuudesta.

Toimintakertomuksen selvitys hallinnonalalle siirtomenoihin myönnettyjen määrärahojen vaikuttavuudesta

Siirtomenojen vaikuttavuutta on kuvattu esittämällä tuetun, sosiaali- ja terveyspolitiikan eri lohkojen kohteena olevan toiminnan volyymeja ja niiden muutoksia kahteen edellisvuoteen verrattuna. Vaikuttavuutta on kuvattu myös verbaalisesti. Valtionavulla rahoitettavan Työterveyslaitoksen toiminnasta on esitetty oma kuvauksensa.

Katsaus ministeriön toimialaan kuuluvaan liike- ja muuhun taloudelliseen toimintaan

Toimintakertomuksessa on esitetty tunnuslukutaulukko Alko oy:n ja Raha-automaattiyhdistyksen toiminnasta täydennettynä lyhyellä kirjallisella analyysillä. Hallinnonalan tilivirastojen maksullisesta toiminnasta on esitetty tunnuslukutaulukko, josta käy ilmi toiminnan kokonaiskustannukset ja yli-/alijäämä. Näiden tietojen luotettavuus on sidoksissa tilivirastojen tietojen luotettavuuteen, jota on käsitelty tilivirastojen tilintarkastuskertomuksissa.

Toimintakertomustiedot kokonaisuudessaan

Toimintakertomuksessa on esitetty keskeiset tiedot hallinnonalan toiminnan vaikuttavuudesta. Tulostavoitteiden yleisyys ja niiden toteutumatietojen raportointitapa vaikeuttavat kuitenkin luotettavan arvioon antamista tavoitteiden toteutumatiiedoista. Olisi tärkeää, että ministeriö laatisi koko hallinnonalan kattavan evaluointisuunnitelman.

Talousarvioasetuksen 65 § 1 momentin edellyttämät hallinnonalan palvelu- ja tuotantotoiminnan taloudellisuuden kehittymistä koskevat tiedot puuttuvat kertomuksesta lähes kokonaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö on sittemmin ryhtynyt hallinnonalan tuloksellisuuden ja sitä koskevan raportoinnin kehittämiseksi joihinkin toimenpiteisiin. Vuoden 2002 alussa asetettiin toiminnan tuloksellisuuden kehittämistä selvittävä työryhmä, jonka työn tuloksia on tarkoitus päästä hyödyntämään vuoden 2003 tulossopimusneuvotteluissa. Vuoden 2002 keväällä valmistui työryhmämuistio ”Sosiaali- ja terveysministeriön ja sen hallinnonalan raportoinnin kehittäminen”.

TALOUSARVION JA SITÄ KOSKEVIEN KESKEISTEN SÄÄNNÖSTEN NOUDATTAMINEN

Tarkastuksen perusteella voidaan lausua, että talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on noudatettu lukuun ottamatta talousarviolain 15 § 2 momentissa tarkoitettua maksullisen toiminnan kannattavuuden seuranta ja luotettavan vuosituloksen esittämistä.

**ILMOITUSVELVOLLISUUS VALTIONTALOUDEN
TARKASTUSVIRASTOLLE**

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 5 §:n 1 momenttiin perustuen sosiaali- ja terveysministeriön tulee ilmoittaa tarkastusvirastolle 30.8.2002 mennessä mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt maksullisen toiminnan seurannan ja luotettavan vuosituloksen esittämistä koskevan muistutuksen johdosta sekä taloudellisen tuloksellisuusinformaation ja laskentatoimen kehittämiseksi. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön tulee ilmoittaa tarkastusvirastolle 30.8.2002 mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen maksullista toimintaa koskevien huomautusten johdosta, jotka on esitetty Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tilintarkastuskertomuksessa 175/53/02.

Tarkastusneuvos, JHTT

Erkki Mäki-Ranta

Ylitarkastaja

Antti Hieta

TIEDOKSI Valtiontilintarkastajat
Valtiovarainministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikkö
Valtiokonttori